

ราคาสินค้าส่วนครัวจะเพิ่มขึ้นและราคา commercial ครัวจะลดลง อย่างไรก็ตามความแตกต่างก็ยังคงมีอยู่ ราคาสินค้าส่วนได้เพิ่มขึ้นดังนี้¹²

	ราคาสินค้าส่วนถึงเดือนกันยายน	ราคาสินค้าส่วนราคาใหม่
	1946	
	(รูเบิล : กิโลกรัม)	
ขนมปังแบ่งไรย์	1.00	3.40
เนื้อ	14.00	30.00
น้ำตาล	5.50	15.00
เนย	28.00	66.00
นม	2.50	8.00

ราคา commercial prices ได้ลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับปี 1945 นั่นคือ เนื้อราคา 90 รูเบิล (เทียบกับ 140) น้ำตาล 70 รูเบิล (เทียบกับ 150) แต่ก็ยังคงสูงกว่าราคาสินค้าส่วนมากแต่ก็เป็นดังนี้ไม่นานนัก ลักษณะที่คล้ายกันนี้ก็เกิดขึ้นกับสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อการบริโภคเช่นกัน

จากการที่ราคาสินค้าส่วนได้เพิ่มขึ้นอย่างมากก็ได้มีการชดเชยให้แก่คนงานที่มีรายได้ต่ำ คือมี 'bread supplement' wage increase ที่เพิ่มให้สูงสุดคือ 110 รูเบิลต่อเดือนสำหรับคนงานที่มีรายได้ต่ำ สำหรับคนงานระดับปานกลางจะได้รับ 90 รูเบิลต่อเดือน แต่คนงานผู้ซึ่งมีรายได้คือได้รับค่าจ้างมากกว่า 900 รูเบิลต่อเดือนจะไม่ได้รับการชดเชยพิเศษให้ แต่อย่างไรก็ตามพวกกลุ่มที่มีฐานะดีนั้นก็อาจจะได้รับประโยชน์จากการที่ราคา commercial ลดลงซึ่งก็มีคนพวกนี้เท่านั้นที่ซื้อได้

ในช่วงเวลานี้ราคาขายปลีกได้สะท้อนให้เห็นถึงการขาดแคลนทุกสิ่ง ซึ่งจะทำความลำบากอย่างมากให้แก่คนงานที่ได้รับค่าจ้างต่ำ แม้ว่าจะได้รวมส่วนเพิ่มแล้วก็ตามแต่คนงานที่ไร้ฝีมือเหล่านี้ก็ยังได้รับรายได้ต่ำกว่า 300 รูเบิลต่อเดือน (10 ปีต่อมาได้มีการออกกฎหมายประกันค่าจ้างขั้นต่ำ คือกำหนดให้ค่าจ้างขั้นต่ำเท่ากับ 300 รูเบิล)

ราคา commercial prices ที่สูงก็ยังคงมีอยู่ ทั้งนี้เพราะมีเงินหมุนเวียนส่วนเกินเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นผลผลิตของภาวะเงินเฟ้อในยามสงคราม และรัฐบาลได้ตัดสินใจว่าการยกเลิกการปันส่วนจะต้องเกิดขึ้นพร้อมกับการปฏิรูปเงินตรา การปฏิรูปเงินตราถูกกำหนดเป็นกฤษฎีกาวันที่ 14 ธันวาคม 1947 จากการปฏิรูปทำให้เงินสดที่ออกชนถืออยู่ถูกลดค่าลงไปรวมทั้งพันธบัตรรัฐบาลจะมีค่าเพียง 1/3 ของมูลค่า แต่อย่างไรก็ตามรายได้ (income) ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง เงินเดือน

1,000 รูเบิลในเดือนพฤศจิกายน 1947 ยังคงเท่ากับ 1,000 รูเบิลในเดือนมกราคม 1948 ดังนั้นการดำเนินการนี้จึงได้กำจัดการถือเงินสดไว้เฉย ๆ และได้ลดหนี้สินพันธบัตรอย่างมาก ในเวลาเดียวกัน การปันส่วนก็สิ้นสุดลง รัฐได้สะสม material reserves ไว้พอเพียงที่จะยกเลิก commercial prices และในบางกรณีรัฐก็ได้กำหนดระดับทั่วไปของ unified retail price ต่ำกว่าราคาปันส่วนที่เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ดังนั้นขนมปังแบ่งไรย์ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อคนจนได้ลดลงเหลือ ก.ก.ละ 3.00 รูเบิลจาก 3.40 รูเบิล ผลสุทธิก็คือทั้งหมดลดลง 17% ในด้านราคาขายปลีกของรัฐ ราคาใหม่เป็นราคาที่แท้จริง โดยส่วนรวมราคาในตลาดเสรีในปี 1948 เท่ากับหรือบางครั้งต่ำกว่าราคาที่กำหนดไว้สำหรับสินค้าบริโภคในร้านของรัฐ (State shop)

ผลสุทธิต่อรายได้ที่แท้จริงอาจถูกคำนวณโดยการอ้างถึงการศึกษาของมาลาเฟเยฟ ที่ว่า ดัชนีราคาของเขาสำหรับปี 1947 เท่ากับ 321 (1940 เท่ากับ 100) อัตราค่าจ้างหลังสงครามยังคงเป็นความลับอยู่จนทุกวันนี้ แต่ในปี 1946 เฉลี่ยแล้วเท่าที่ทราบเท่ากับ 475 รูเบิลต่อเดือนจากการที่ยอมให้มีการเพิ่มขึ้นในช่วงครึ่งหลังของปี 1946 ทำให้รายได้เฉลี่ยปี 1947 บางทีอาจเท่ากับ 550 รูเบิลต่อเดือนหรือ 6,600 ต่อปี อันนี้ทำให้ดัชนีค่าจ้างเท่ากับ 165 และดัชนีค่าจ้างที่แท้จริงเท่ากับ 51

อย่างไรก็ตามในขณะที่สินค้าบริโภคได้เพิ่มขึ้นเร็วกว่าการเพิ่มขึ้นในค่าจ้าง ทำให้รัฐบาลสามารถลดราคาในปีถัดมา ราคาถูกลงมาทุก ๆ ฤดูใบไม้ผลิจากปี 1948 - 1954 ถึงเดือนมีนาคม 1950 ราคาขายปลีกได้ลดลงโดยเฉลี่ย 40% เมื่อเทียบกับช่วง 3 เดือนสุดท้ายของปี 1947 ราคาขนมปังแบ่งไรย์ซึ่งมีราคา 3 รูเบิลในเดือนธันวาคม 1947 ได้ลดลงมาเหลือ 1.40 รูเบิลเมื่อถึงปี 1950 ค่าจ้างได้เพิ่มสูงขึ้นโดยเฉลี่ย 7,668 รูเบิลต่อปีในปี 1950 แสดงให้เห็นว่าได้เพิ่มขึ้นอย่างหยาบ ๆ จากปี 1947 ถึง 16% และมาตรฐานการครองชีพก็ฟื้นตัวขึ้น (ดัชนีค่าจ้างเท่ากับ 191 ดัชนีราคาเท่ากับ 186)

หลังปี 1950 ราคาของรัฐและราคาในตลาดเสรีมีความแตกต่างกันเนื่องจากการตัดราคาเป็นทางการลง ดังนั้นเมื่อถึงปี 1953 ราคาตลาดเสรีสูงกว่าราคาเป็นทางการถึง 30% ค่าจ้างได้สูงขึ้นต่อไปเรื่อย ๆ และได้ขึ้นไปถึง 8,100 รูเบิลต่อปี ในขณะที่ดัชนีราคาขายปลีกเป็นทางการลดลงเป็น 146

เราอาจกล่าวได้ว่าค่าจ้างที่แท้จริงก็ได้แสดงให้เห็นถึงการปรับปรุงอย่างสำคัญและน่าพอใจในระหว่างปี 1947 - 1952

การปฏิรูปการเงินเดือนธันวาคม 1947 (The 1947 Monetary Reform)

สิ่งที่จะต้องพิจารณาทางเศรษฐกิจอีกประการหนึ่งในระยะปลายสมัยสตาลินก็คือทางด้าน การคลัง สิ่งที่สำคัญคือการปฏิรูปทางการเงินในเดือนธันวาคม 1947 ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ประกาศเป็นกฎีกาว่าจากการที่ปริมาณเงินที่หมุนเวียนได้สูงขึ้นอย่างมากมาย ทั้งนี้เนื่องมาจากความจำเป็นในการทำสงครามและจากการที่พวกศัตรูได้นำเอาธนบัตรรูเบิลปลอมเข้ามาใช้เป็นจำนวนมากมาย ซึ่งจากการที่ปริมาณเงินเพิ่มขึ้นมากรวมกับการลดลงในสินค้าที่เสนอขายได้ทำให้ราคาสูงขึ้น 10 หรือ 15 เท่าของระดับก่อนสงคราม ดังนั้นมาตรการของกฎีกานี้จึงมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ภาวะเงินฝืดในระหว่างและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ตลาดมืดและนักเก็งกำไรต่าง ๆ ผู้ซึ่งได้ประโยชน์ กฎีกานี้จึงได้กล่าวโทษนักเก็งกำไรซึ่งแสวงหาประโยชน์จากการใช้ช่องว่างระหว่างราคาบ้านส่วนของรัฐบาลกับราคาตลาดเสรีเพื่อสร้างความร่ำรวยให้แก่ตนเอง วัตถุประสงค์ของกฎีกานี้คือ

1. สร้างระบบเงินตราที่มีมูลค่าเต็ม
2. เพื่อป้องกันนักเก็งกำไรที่จะแสวงหาความร่ำรวยให้แก่ตนเองในระหว่างสงครามและสะสมความมั่งคั่งจากการซื้อสินค้าทั้งหมดภายหลังการยกเลิกการปันส่วน

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นี้ ก็ได้มีการใช้มาตรการต่าง ๆ คือ¹³

1. ยกเลิกการปันส่วนและระบบ 2 ราคา (คือราคา commercial price) และราคาปันส่วน (ration price)

2. จัดตั้งระบบร้านค้าของรัฐ (state-owned store) ขึ้นทำการขายสินค้าให้แก่ทุกคนโดยปราศจากบัตรปันส่วนในระดับราคาคงที่ที่รัฐบาลกำหนด

3. เงินสดทั้งหมดซึ่งประชาชนเป็นเจ้าของถูกบังคับให้แลกเปลี่ยนเป็นเงินรูเบิลใหม่ (new 1947 rubles) ในอัตรา 10 รูเบิลเก่า : 1 รูเบิลใหม่ อัตราแลกเปลี่ยนที่ต่ำมากนี้สะท้อนให้เห็นถึงการลดค่าของเงินรูเบิล ซึ่งมาตรการนี้มีผลกระทบต่อขั้นต้นกับผู้ที่ยึดเป็นเงินสดไว้เฉย ๆ ซึ่งก็ได้แก่พวกชาวนาซึ่งไม่ค่อยไว้วางใจธนาคารหรือพันธบัตรรัฐบาลรวมทั้งนักเก็งกำไรผู้ซึ่งเก็บเงินสดไว้เพราะกลัวว่าถ้าฝากรธนาคารจะทำให้รัฐทราบถึงผลกำไรหรือผลประโยชน์ของตน

4. เงินออมในบัญชีเงินฝากธนาคารของรัฐบาลถูกสั่งให้ revalued นั่นคือ

- 4.1 บัญชีเงินฝากหรือเงินออมจำนวนถึง 3,000 รูเบิลยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลงคือถูกแลกเปลี่ยนได้ในอัตรา 1 : 1

4.2 บัญชีเงินฝากหรือเงินออมจำนวนถึง 10,000 รูเบิล จะถูกแลกเปลี่ยนหรือ revalued ดังนี้คือ ในอัตรา 1 : 1 สำหรับ 3,000 รูเบิลแรก และในอัตรา 3 รูเบิลเก่า : 2 รูเบิลใหม่ สำหรับจำนวนที่เกิน 3,000 รูเบิลขึ้นไป

4.3 บัญชีเงินฝากหรือเงินออมที่มากกว่า 10,000 รูเบิล สำหรับเงิน 10,000 รูเบิลแรกถูกแลกเปลี่ยนคืนหรือ revalued ในอัตราที่กล่าวมาแล้ว สำหรับจำนวนที่เกิน 10,000 รูเบิลขึ้นไปทั้งหมดจะถูก revalued ในอัตรา 2 รูเบิลเก่า : 1 รูเบิลใหม่

5. พันธบัตรรัฐบาลที่ยังไม่ได้ชำระถูกบังคับให้แลกเปลี่ยนคืนเป็นพันธบัตรใหม่ (new bonds) ในอัตรา 3 รูเบิลเก่า : 1 รูเบิลใหม่ และเป็นพันธบัตรที่ให้อัตราดอกเบี้ยต่ำกว่า 2%

6. บัญชีกระแสรายวันขององค์กรสหกรณ์และนารวมในธนาคารโซเวียตถูกบังคับให้ลดค่าลงในอัตรา 5 รูเบิลเก่า : 4 รูเบิลใหม่

7. ภาษีทุกชนิด พันธะที่มีต่อรัฐ ค่าจ้าง และพันธะข้อตกลงที่กำหนดไว้แน่นอนอื่น ๆ ถูกบังคับให้มีมีการเปลี่ยนแปลงคือต้องจ่ายในรูปของหน่วยเงินตราใหม่ในอัตราเดียวกับที่ต้องจ่ายในอดีต

ดังนั้นรัฐบาลโซเวียตจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างสำคัญในการกระจายความมั่งคั่งที่แท้จริงในระหว่างประชากรของประเทศ ได้มีการนำเอาเงินตราใหม่มาใช้ ยกเลิกการบันทึบบัญชีและได้ทำให้การแจกจ่ายและระบบราคาสำหรับสินค้าบริโภคและอาหารง่ายเข้า ในสหภาพโซเวียตการกระทำดังนี้ดำเนินการโดยกฤษฎีกาของรัฐบาลโดยมิได้มีการขอความเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องหรือได้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงหรือดำเนินการนี้ ดังนั้นภาวะเงินเฟ้อจึงถูกกำจัดไป

ระบบการเงินของโซเวียตตั้งแต่การปฏิรูปปี 1947 จึงประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ธนบัตรธนาคาร (bank notes) ธนบัตรกระทรวงคลัง (treasury notes) และเหรียญโลหะ (metallic coins) ที่กำหนดให้มีราคาต่ำกว่า 1 รูเบิล

อย่างไรก็ตามจุดมุ่งหมายของรัฐบาลก็มิได้เป็นความจริงอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะแม้ใช้อัตราใหม่แต่ราคาขายปลีกปี 1950 ก็ยังสูงกว่าปี 1940 ถึง 86% ในระยะ 10 ปีเดียวกันนี้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นถึง 64% มากกว่าครึ่งหนึ่งของทั้งหมดมาจากภาษีการเปลี่ยนมือในขณะที่รายจ่ายประชาชาติประกอบด้วย 38% ใช้ไปในทางเศรษฐกิจและ 24% ใช้ไปในทางการทหารเพื่อการป้องกัน¹⁴

การคลัง

ในระหว่างสงครามภาษีทางตรงพิเศษ (extra direct taxes) ได้เข้ามาแทนที่ส่วนหนึ่งของภาษีการเปลี่ยนมือซึ่งลดลงไป แต่อย่างไรก็ตามภาษีที่เพิ่มขึ้นเหล่านี้ก็ได้ถูกยกเลิกไปเมื่อสิ้นปี 1945 หลังจากนั้นภาษีการเปลี่ยนมือก็กลับมาเป็นแหล่งที่สำคัญของรายรับอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการเพิ่มขึ้นอย่างมากมายของราคาขายปลีก ในปี 1946 กำไรต่ำลงจนกระทั่งภายหลังการปฏิรูปราคาปี 1949 ซึ่งได้กำจัดการให้เงินช่วยเหลือและได้มีการเพิ่มขึ้นอย่างมากในงบประมาณรายรับจากผลกำไร ดังตัวเลขต่อไปนี้¹⁵

รายรับ	1947	1948	1949	1950	1951	1952
		194%				
			(พันล้านรูเบิล)			
ทั้งหมด	386.2	410.5	437.0	422.8	470.3	499.9
: ภาษีการเปลี่ยนมือ	239.9	247.3	245.5	236.1	247.8	246.9
ภาษีกำไร	22.6	27.2	42.2	40.4	48.0	58.5
ภาษีทางตรง	28.0	33.1	33.7	35.8	42.9	47.4
รายรับจากเงินกู้	25.7	23.9	27.6	31.0	34.5	35.7

รายรับจากภาษีการเปลี่ยนมือน้อยลงที่ไม่มากก็น้อยภายหลังปี 1948 ในขณะที่การขายสินค้าบริโภคได้สูงขึ้นอย่างมาก (รายรับจากการค้าปลีกในปี 1952 มีมูลค่า 393.6 ล้านรูเบิล ในแง่มูลค่าสูงกว่าปี 1947 เท่ากับ 19% แต่สูงกว่าปี 1947 เท่ากับ 135% ในด้านปริมาณ) การลดลงของราคาปีเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเพราะการลดลงของอัตราภาษี ในขณะที่รายรับจากภาษีการเปลี่ยนมือน้อยลงมีอยู่โดยที่ปริมาณเพิ่มขึ้น จึงแน่นอนที่ภาระภาษีสินค้าบริโภคในปี 1952 ย่อมต่ำกว่าในปี 1947 อย่างมาก

ส่วนการเพิ่มขึ้นในรายรับของภาษีทางตรงส่วนหนึ่งเป็นเพราะผลของการไม่เปลี่ยนแปลงอัตราภาษีเงินได้สำหรับเงินได้ที่เพิ่มขึ้น อีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะการปรับปรุงเพิ่มขึ้นในภาษีการเกษตรที่เรียกเก็บจากสวนส่วนตัวของชาวนา การขายพันธบัตรก็ยังคงอยู่ในระดับที่สูง

ช่วงนี้เป็นช่วงเวลาของการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางอย่างเข้มแข็ง การลงทุนของรัฐขนาดใหญ่มักถูก financed นอกงบประมาณ

การขนส่ง

การขนส่งในระยะหลังสงครามประสบกับปัญหาที่ว่าสะพานรถไฟประมาณ 13,000 สะพานถูกทำลายและทางรถไฟจำนวน 26 สายก็เสียหายใช้การไม่ได้ อย่างไรก็ตามตั้งแต่ปี 1944 60% ของทางรถไฟสายที่เสียหายใช้การไม่ได้ก็ได้รับการซ่อมแซม การเร่งก่อสร้างซ่อมแซมได้ประสบความสำเร็จมากคือได้ทำการซ่อมแซมทางรถไฟสำเร็จบริบูรณ์ภายใน 3 ปีหลังจากปี 1945 ในเดือนกันยายน 1948 ก็ได้มีการจัดตั้งแผนกการเมือง (political departments) ขึ้นใหม่ในกิจการรถไฟ

ถึงปี 1950 ประสิทธิภาพของรถไฟสูงกว่าปี 1940 ถึง 44% ได้มีการสร้างทางรถไฟสายใหม่ ๆ หลายสายในไซบีเรียและโซเวียตเขตเอเชีย ได้มีการนำรถดีเซลมาใช้เป็นจำนวน 12 เท่าของจำนวนที่ใช้ก่อนสงคราม แต่ทั้งรถดีเซลและรถไฟไฟฟ้าก็ยังคงมีใช้น้อยกว่ารถจักรไอน้ำ ซึ่งอันนี้สะท้อนให้เห็นถึงผู้นำพรรคที่สำคัญซึ่งมีอาวูโสและหัวเก่าเช่นกากาโนวิช (Kaganovich) ผู้ซึ่งยังคงมีบทบาทที่สำคัญในด้านการขนส่ง เขายังคงพอใจกับการให้มีการลากจูงด้วยเครื่องจักรไอน้ำมากกว่า ดังนั้นการพัฒนาด้วยการใช้ดีเซลและไฟฟ้าจึงล่าช้าไป

นอกจากนี้การขนส่งทางน้ำและทางถนนได้มีการขยายเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการขนส่งทางถนนในปี 1950 นับได้ไม่มากกว่า 2.8% ของทั้งหมด การขนส่งทางน้ำนั้นในปีสุดท้ายของสมัยสตาลินได้มีการยอมรับโครงการขุดคลองขนาดใหญ่ โครงการที่สำคัญอันหนึ่งได้แก่ The Volga-Don canal เป็นต้น

การค้าต่างประเทศ : Comecon or CMEA

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว สหภาพโซเวียตได้พยายามสร้างอิทธิพลของตนต่อประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันออกเพื่อให้เป็นบริวารของตน ได้มีการทำสัญญาข้อตกลงต่าง ๆ ขึ้น เช่น ข้อตกลงด้านสินเชื่อ (credit agreement) ซึ่งได้จัดทำกับยูโกสลาเวียในวันที่ 25 กรกฎาคม 1947 กับบัลแกเรียในวันที่ 9 สิงหาคม 1948 เซกโกสโลวาเกียในวันที่ 7 ธันวาคม 1948 นอกจากนี้ยังได้ยอมลดการชดเชยหนี้สินของรูมาเนียและฮังการีที่ให้แก่ตนลงครึ่งหนึ่ง เป็นต้น แต่ข้อที่น่าสังเกตก็คือว่าในระยะ 4 ปีแรกหลังสงครามโซเวียตมีสิทธิ์ขาดเหนือกิจการทางเศรษฐกิจในประเทศเหล่านี้ ซึ่งบางครั้งก็เป็นสิทธิ์ขาดที่ไม่เป็นธรรม อาทิเช่น ในปี 1947 โปแลนด์ต้องการขายถ่านหินให้แก่โซเวียตด้วยราคาเพียง 1.25 เหรียญต่อตัน ในขณะที่สวีเดนและเดนมาร์ก ขอซื้อในราคา 12 เหรียญต่อตัน เป็นต้น

นอกจากนี้ ก็ได้มีการจัดตั้งคณะมนตรีหรือสภาเพื่อการช่วยเหลือร่วมกันทางด้านเศรษฐกิจ (the Council for Mutual Economic Assistance) หรือที่เรียกว่า COMECON หรือ CMEA ขึ้นที่กรุงมอสโก ในเดือนมกราคม 1949 โดยความคิดริเริ่มของสหภาพโซเวียต วัตถุประสงค์ก็เพื่อการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจที่มีการวางแผนของสหภาพโซเวียตกับประเทศยุโรปตะวันออก โดยผ่านการขยายตัวของการค้าในระหว่างประเทศสมาชิก ในระยะก่อตั้งองค์การมีสมาชิก 6 ประเทศคือ สหภาพโซเวียต บุลกาเรีย เชคโกสโลวาเกีย ฮังการี โปแลนด์ และรูมาเนีย ในเดือนต่อมาอัลบาเนียเข้าเป็นสมาชิก จนถึงปี 1962 จึงถูกขับออกไป เยอรมันตะวันออกเข้าร่วมในปี 1950 และในปี 1972 มองโกเลียและคิวบาได้เข้าร่วม

สำหรับยูโกสลาเวียได้ถูกตัดออกไป เนื่องจากยูโกสลาเวียได้ถอนตัวออกจากการเป็นบริวารของโซเวียตในปี 1948 และขึ้นอยู่กับข้อตกลง the Stalin-Tito ในปี 1948 ที่ห้ามการค้าทั้งหมดระหว่างกัน (total trade embargo) และยูโกสลาเวียเข้าร่วม COMECON ในฐานะผู้สังเกตการณ์เท่านั้น

ในระยะแรก COMECON เป็นองค์การทางเศรษฐกิจ ซึ่งไม่มีจุดประสงค์และนโยบายตลอดจนมาตรการที่เคร่งครัดมากนัก และในระยะ 10 ปีแรกก็มิได้ทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ เพราะสหภาพโซเวียตยังคงมีอำนาจทางเศรษฐกิจเหนือประเทศสมาชิกอยู่ และมีได้วางแผนให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศที่เสมอภาคแต่อย่างใด

ก่อนการตายของสตาลินการค้าต่างประเทศของโซเวียตจำกัดอยู่กับประเทศยุโรปตะวันออกเป็นส่วนใหญ่ และตามความเป็นจริงแล้วในช่วงแรก COMECON แทบจะไม่มีบทบาทกิจกรรมใดเลยจนกระทั่งหลังการตายของสตาลินและความสัมพันธ์ของโซเวียตกับประเทศบริวาร จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เช่นมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการค้ากับยูโกสลาเวียในปี 1954 ยกเลิกค่าปฏิกรรมสงครามที่เยอรมันตะวันออกต้องจ่ายให้ในปี 1954 เป็นต้น

ส่วนความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศตะวันตกในขณะนั้นถูกกระทบกระเทือนเพิ่มขึ้นจากความตึงเครียดทางการเมือง และถึงขีดสูงสุดในระยะที่เกิดสงครามเกาหลีและประเทศตะวันตกก็ได้กำหนดให้มีข้อจำกัดทางการค้ากับประเทศคอมมิวนิสต์ จากเหตุนี้จึงบีบบังคับให้ประเทศคอมมิวนิสต์ทั้งหมดต้องเพิ่มขนาดในด้านการค้าซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะเยอรมันตะวันออกและเชคโกสโลวาเกียซึ่งได้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างสูง ได้กลายเป็นแหล่งขั้วพลายที่สำคัญในเรื่องเครื่องจักรและเครื่องมือแก่สหภาพโซเวียต

นอกจากนี้ในเรื่องของการช่วยเหลือ (Aid) หลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนประสบความสำเร็จในปี 1949 โซเวียตก็ได้ให้เงินช่วยเหลือในด้านสินเชื่อที่สำคัญแก่จีน นั่นคือในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 1950 โซเวียตได้ให้เงินช่วยเหลือด้านสินเชื่อจำนวน 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ณ อัตราดอกเบี้ย 1% แก่จีน และได้ทำความตกลงให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจอื่น ๆ อีกด้วย ในระหว่างสงครามเกาหลีโซเวียตก็ได้จัดโครงการให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่จีนและเกาหลีเหนือ

ในช่วงสมัยสตาลินนี้สหภาพโซเวียตไม่มีข้อตกลงให้ความช่วยเหลือกับประเทศที่อยู่นอกเขตอิทธิพลของตน แต่หลังการตายของสตาลินสหภาพการณก็ได้เปลี่ยนแปลงไป

ในด้านการค้าต่างประเทศนี้ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งในปี 1950 ก็คือการตัดสินใจในการเพิ่ม the nominal gold และมูลค่าแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของเงินรูเบิลซึ่งสูงกว่ามูลค่าอย่างมากจาก 5.30 เป็น 4.00 รูเบิลต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ อันนี้ได้ทำให้ราคาทั้งหมดของโซเวียตสูงขึ้นมาก อย่างไรก็ตามการค้ากับประเทศตะวันตกทำการค้ากันโดยใช้เงินตราต่างประเทศตะวันตก และไม่มีการเกี่ยวข้องใด ๆ ทั้งสิ้นระหว่างราคาภายใน การตัดสินใจด้านการค้าต่างประเทศและอัตราแลกเปลี่ยนเป็นทางการ อัตราที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเป็นเงินรูเบิล

แผนห้าปีฉบับที่ 5 (The Fifth Five-Year Plan 1951 - 1955)

รัฐบาลโซเวียตได้เริ่มใช้แผนห้าปีฉบับที่ 5 ในปี 1951 แผนฉบับนี้ครอบคลุมเวลาห้าปีคือ ปี 1951 - 1955 และได้รับการอนุมัติให้ใช้ได้โดยที่ประชุมพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 19 ในเดือนตุลาคม 1952 แผนฉบับนี้ยังคงเน้นถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมหนักเช่นเดิม และกำหนดให้ปริมาณการผลิตด้านนี้เพิ่มขึ้นร้อยละ 70 ในช่วงห้าปี ในขณะที่เดียวกันก็เพิ่มความสนใจกับอุตสาหกรรมผลิตสินค้าบริโภคและหาทางนำเครื่องจักรมาใช้ในการเกษตร ทางด้านพลังงานก็ให้ความสำคัญเกี่ยวกับพลังงานไฟฟ้าโดยใช้พลังน้ำ และโรงกลั่นน้ำมัน ทุ่มเทกำลังเป็นพิเศษเกี่ยวกับการปรับปรุงโรงงานผลิตแร่ที่มีเชื้อเพลิง และการขนส่ง นอกจากนี้แผนยังกำหนดให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น 60% ค่าจ้างที่แท้จริงเพิ่มขึ้น 35% รายได้ของชาวนากำหนดให้เพิ่มขึ้น 40% การผลิตด้านการเกษตรให้เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละที่สูงมากคือธัญญาหารเพิ่มขึ้น 40 - 50% การผลิตเนื้อ 80 - 90% นม 45 - 50% ดังรายละเอียดของเป้าหมายของแผนและผลสำเร็จดังนี้

	1950	1955 (แผน)	1955 (จริง)
รายได้ประชาชาติ (1950 เท่ากับ 100)	100	160	171
ผลผลิตอุตสาหกรรม	100	170	185
สินค้าเพื่อการผลิต	100	180	191
สินค้าเพื่อการบริโภค	100	165	176
ถ่านหิน (ล้านตัน)	261.1	373.4	389.9
น้ำมัน (ล้านตัน)	37.9	70.9	70.8
กระแสไฟฟ้า (พันล้านกิโลวัตต์ - ช.ม.)	91.2	164.2	170.2
เหล็กหลอม (ล้านตัน)	19.2	33.8	33.3
เหล็กกล้า (ล้านตัน)	27.3	44.2	45.3
รถแทรกเตอร์ (15 กำลังม้า หน่วย)	246.1	292.9	314.0
ปุ๋ยแร่ (ล้านตัน)	5.5	10.3	9.7
ซีเมนต์ (ล้านตัน)	10.2	22.4	22.5
ไม้ขอน (ล้านลูกบาศก์เมตร)	161.0	251.2	212.1
ใยฝ้าย (ล้านเมตร)	3899	6277	5905
ใยขนสัตว์ (ล้านเมตร)	155.2	239.0	252.3
รองเท้าหนัง (ล้านคู่)	203	315	271
น้ำตาล (พันตัน)	2523	4491	3419
ปลา (พันตัน)	1755	2773	2737
คนงานและลูกจ้างทั้งหมด (ล้านคน)	40.4	46.5	50.3
ที่อยู่อาศัย (ล้านตารางเมตร)	72.4	105	112.9
รายรับจากการค้าปลีก (ดัชนี)	100	170	189

แต่อย่างไรก็ตามภายหลังจากการมรณกรรมของสตาลินในปี 1953 (5 มีนาคม) ผู้นำของโซเวียตโดยมีมาเลนกอฟเป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้ทำการปรับปรุงเศรษฐกิจฉบับนี้เสียใหม่โดยหันไปให้ความสนใจด้านการเกษตรมากกว่าที่เคยเป็นมา มีการส่งเสริมให้ผลผลิตด้านการเกษตรเพิ่ม

มากขึ้น ดังนั้นปรากฏว่าระหว่างปี 1951 - 1954 สินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าเพื่อการผลิตขยายตัวในอัตราเดียวกัน แต่กระนั้นมาตรฐานของการเกษตรยังอยู่ในระดับต่ำ ผิดกับอุตสาหกรรมหนักซึ่งก้าวหน้าไปมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมในด้านการสร้างอาวุธเนื่องจากในระบอบนี้ เหตุการณ์ระหว่างประเทศกำลังเผชิญกับสงครามเกาหลี นอกจากนี้การดำเนินงานทางเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตไม่มีการประสานงานกัน บรรดากระทรวงต่าง ๆ ไม่สนใจในการทำงานให้ประสานซึ่งกันและกัน ต่างมุ่งสนใจแต่งงานของตัวจึงทำให้เกิดการขัดแย้งและสับสนเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ทุกที่ จนกระทั่งสตาลินถึงแก่กรรมในปี 1953

การดำเนินงานทางเศรษฐกิจสมัยมาเลนกอฟ 1953 - 1955

หลังการมรณกรรมของสตาลิน มาเลนกอฟก็ได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน ครุสเชฟเป็นเจ้าหน้าที่ชั้นสูงของเลขาธิการพรรค ทันทีที่สตาลินตายก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างทันทีทันใดในโครงสร้างของกระทรวง ซึ่งมีผลต่อระบบเศรษฐกิจและสาขาอื่น ๆ ทั้งหมดของการบริหารงาน นั่นคือสมาชิกโปลิตบูโรได้ตัดสินใจแต่งตั้งผู้นำพรรคที่สำคัญ ๆ เป็นรัฐมนตรีกระทรวงและเพื่อจุดประสงค์นี้ก็ได้มีการรวมกระทรวงเข้าด้วยกัน ดังนั้นกระทรวงเกษตร กระทรวงนาวิฐ กระทรวงการปลูกฝ้าย (ซึ่งตั้งขึ้นเป็นกระทรวงเมื่อปี 1950) กระทรวงจัดหาและกระทรวงป่าไม้จึงถูกรวมเข้าด้วยกัน เช่นเดียวกับกระทรวงอุตสาหกรรมเบา ปลา อาหาร และกระทรวงอุตสาหกรรมเนื้อและผลิตภัณฑ์นมเนยก็ถูกรวมเข้าด้วยกัน นอกจากนี้กระทรวงที่รับผิดชอบด้านเหล็กและโลหะที่มีใช้เหล็กก็ถูกรวมเข้าด้วยกัน กระทรวงจำนวนมากในสาขาเครื่องจักรกลและวิศวกรรมอื่น ๆ ที่มีใช้อาวุธก็ถูกรวมเข้าเป็นเพียง 2 กระทรวงและอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามการจัดการเช่นนี้ก็ใช้อยู่ไม่นานจำนวนกระทรวงเศรษฐกิจก็ได้เริ่มเพิ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่งภายใน 6 เดือน นอกจากนี้หน้าที่ในการจัดหาวัตถุดิบให้ซึ่งตั้งแต่ปลายปี 1947 ถูกดำเนินการโดย Gosstab สำหรับสินค้าอุตสาหกรรม และตั้งแต่ปี 1951 โดย Gosprodsnab สำหรับสินค้าบริโภคก็ได้ถูกโอนกลับไปยัง Gosplan เราจะเห็นได้ว่าบทบาทที่สำคัญของ Gosplan ได้เกี่ยวข้องกับภาระความรับผิดชอบซึ่งในภายหลังก็ได้ถูกแบ่งแยกอีกครั้งหนึ่งเมื่อถึงปี 1965 และหน่วยงานที่คล้าย ๆ กับ Gosstab ก็ได้ถูกตั้งขึ้นใหม่ภายใต้สภาพการที่แตกต่างกันมาก

วันที่ 11 เมษายน 1953 กฤษฎีกาของคณะรัฐมนตรีได้เพิ่มอำนาจในการตัดสินใจของกระทรวงต่าง ๆ (และของหัวหน้ากลุ่ม) ภายใต้ข้อจำกัดที่กำหนดกระทรวงเหล่านี้ควรที่จะเลือก staff-establishment ของวิสาหกิจของกระทรวงเอง นอกจากนี้ควรกระจายเครื่องมือเครื่องจักร วัตถุดิบและทรัพยากร การอนุมัติแผนสำหรับการลงทุนขนาดเล็กและขนาดกลาง

และอื่น ๆ ซึ่งก่อนหน้านี้การตัดสินใจของกระทรวงเองมีน้อยมาก จึงเป็นไปได้ที่วาทะสิทธิ์กานี้ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากความจริงที่ว่าผู้นำพรรคชั้นอาวุโสเวลานี้ก็ได้กลายเป็นรัฐมนตรีและอดีต รัฐมนตรีหลายคนได้กลายเป็นหัวหน้ากลาฟคือ อย่างไรก็ตามอำนาจนี้ได้ถูกขยายตัวออกไปบ้าง ภายหลังปี 1954 และเป็นไปได้ว่าอันนี้ได้เป็นสาเหตุของจุดอ่อนในการประสานงานซึ่งนำไปสู่การ ปฏิรูปอย่างรุนแรงในปี 1957

นโยบายทางเศรษฐกิจของมาเลนกอฟ

ความตึงเครียดระหว่างประเทศได้ผ่อนคลายลงอย่างมากเมื่อสงครามเกาหลีสิ้นสุดลง และความจำเป็นในการผลิตอาวุธมีน้อยลง ดังนั้นผู้นำของโซเวียตจึงเห็นควรที่จะมีการปรับปรุง วิธีการพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ โดยเฉพาะปัญหาซึ่งจะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษโดยใช้การบริหารแบบใหม่คือการเกษตร กฤษฎีกาปี 1953 และ 1954 พยายามที่จะแยกแยะปัญหาและหา วิธีบำบัดรักษา ในปี 1953 พรรคได้มีการพูดกันถึงการให้ความสำคัญมากขึ้นไปต่ออุตสาหกรรม หนัก โดยเปรียบเทียบกับภาคเกษตรแล้วตรงข้าม คือในด้านการเกษตรสินน้ำใจหรือสิ่งกระตุ้น ที่ให้แก่ชาวนารวมไม่เพียงพอ บุคลากรและเครื่องจักรของ MTS ก็ด้อยไม่ดีพอ การพลังงาน ไฟฟ้าของเขตชนบทก็ดำเนินไปช้ามาก ดังนั้นมาเลนกอฟจึงได้พิจารณาเห็นว่าควรปรับปรุง ด้านการเกษตรและควรที่จะหันไปสนใจในด้านการผลิตสิ่งอุปโภคบริโภคเพื่อยกฐานะการครอง-ชีพของพลเมืองโซเวียต พร้อมกันนั้นก็ได้เรียกร้องให้มีการลงทุนทางการเกษตรและอุตสาหกรรม เบามากยิ่งขึ้น โดยการเปลี่ยนสภาพโรงงานอุตสาหกรรมหนักมาเป็นโรงงานผลิตสิ่งอุปโภคบริโภค แทน ซึ่งแผนดังกล่าวได้รับการโต้แย้งจากฝ่ายค้านว่าการกระทำดังกล่าวของมาเลนกอฟนั้น เป็นการขัดกับหลักการของเลนินและเป็นการนำเอานโยบายของบูคารินมาใช้ ซึ่งเป็นการบ่อน ทำลายเศรษฐกิจของประเทศและความมั่นคงปลอดภัยของรัฐ

นโยบาย 'consumer' policy ของมาเลนกอฟ ในขั้นแรกในวันที่ 1 เมษายน 1953 ได้มีการประกาศลดราคาสินค้าขายปลีก ซึ่งราคานี้ห่างไกลราคาที่สมเหตุสมผลมาก โดยเฉลี่ยราคา ขายปลีกได้ลดลง 10% แต่ในหลายรายการได้ลดลงในเปอร์เซ็นต์ที่มากกว่านี้มาก ซึ่งเป็นการตัด ราคาโดยปราศจากเหตุผลที่ดีพอ ตัวอย่างเช่น ราคาเนื้อได้ลดลง 15% ซึ่งไม่มีเหตุผลในเมื่อขณะนั้น เนื้อกำลังขาดแคลน และที่ยิ่งแย่ก็คือเมื่อราคา มันฝรั่ง และผักต่าง ๆ ลดลง 50% ผลก็คือมีการเข้าคิว สำหรับสินค้าจำนวนมากหลายชนิด และเพิ่มช่องว่างระหว่างราคาเป็นทางการและราคาในตลาด เสรี ความไม่เสมอภาคได้เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 34% ในปี 1954 และ 100 - 150% สำหรับมันฝรั่ง และผัก แต่ในปี 1955 ราคานี้ได้เพิ่มขึ้นในแนวทางที่สมเหตุสมผลมากขึ้น

'popular' act อื่น ๆ ของมาเลนกอฟที่ทำให้สถานการณ์เลวลงได้แก่การขายพันธบัตรให้โดยสมัครใจแบบบังคับได้ลดลงอย่างมากจาก 35.7 พันล้านในปี 1952 เป็น 15.3 พันล้านในปี 1953 สิ่งเหล่านี้บวกกับการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างโดยเฉลี่ยในปีนั้น 3% ได้นำไปสู่การเพิ่มขึ้นใน take-home pay ไม่น้อยกว่า 8% แต่ก็ไม่มีอุปทานของสินค้าที่หาได้ ดังนั้นจึงเป็นการสนับสนุนช่องว่างระหว่างอำนาจซื้อกับจำนวนสินค้า ณ ราคาที่กำหนด

งบประมาณสำหรับปี 1953 ถูกยอมรับให้นำมาใช้ซ้ำกว่าปกติ คือวันที่ 8 สิงหาคม งบประมาณประกอบด้วยรายจ่าย 43.2 พันล้านสำหรับเป็นต้นทุน (cost) ของการตัดราคาขายปลีกและอีก 13.6 พันล้านสำหรับเป็นต้นทุนของราคาส่งมอบสินค้าเกษตรที่สูงขึ้นและของการตัดภาษีทางการเกษตรลง เนื่องจากไม่เคยมีการตัดสินใจมาก่อนที่จะสูญเสียรายรับ สำหรับรายการข้างต้นทั้งหมดจึงแทนที่รายรับที่มีมาก่อน ดังนั้นจึงปรากฏในงบประมาณในฐานะเป็นรายการรายจ่าย รายการเช่นเดียวกันนี้ปรากฏในปีงบประมาณ 1954 ด้วย แต่หลังจากที่มาเลนกอฟพ้นตำแหน่งไปแล้วก็ไม่เป็นเช่นนั้นอีก

ทางด้านอุตสาหกรรมเพื่อการผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค มาเลนกอฟได้แสดงโครงการนโยบายอุตสาหกรรมใหม่ เขาทำโดยอาศัยอุตสาหกรรมหนักที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว และในเวลานั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้และเป็นที่น่าพอใจที่จะก่อให้เกิดหรือเร่งความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในการผลิตสินค้าบริโภคให้เร็วกว่าการผลิตสินค้าเพื่อการผลิต ในวันที่ 28 ตุลาคม 1953 หนังสือพิมพ์ปรอฟต้าได้ประกาศ new accelerated plan สำหรับการขยายตัวของผลผลิตของอุตสาหกรรมผลิตสินค้าบริโภคนอกเหนือจากข้อกำหนดของแผนห้าปี และเป้าหมายที่ทะเยอทะยานนี้ได้ถูกประกาศสำหรับปี 1954 และ 1955 ซึ่งครอบคลุมสินค้าหลายชนิด ตัวเลขข้างล่างนี้แสดงถึงขนาดของการเพิ่มขึ้นที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้และที่เกิดขึ้นจริง ๆ¹⁷

	1952 (จริง)	1955 (มาเลนกอฟ)	1955 (9%)
ผ้าฝ้าย (ล้านเมตร)	5,044	6,267	5,905
ผ้าขนสัตว์ (ล้านเมตร)	150.5	271	252.3
ผ้าไหม (ล้านเมตร)	224.6	573	525.8
ผ้าลินิน (ล้านเมตร)	256.5	406	305.5
ชุดชั้นในไหมพรม (ล้านหน่วย)	234.9	382	346.5
ชุดชั้นนอกไหมพรม (ล้านหน่วย)	63.5	88	85.1
ถุงเท้า (ล้านคู่)	584.9	777	772.2

	1952 (จริง)	1955 (มาเลนกอฟ)	1955 (จริง)
รองเท้าหนัง (ล้านคู่)	237.7	318	274.3
จักรเย็บผ้า (พันหน่วย)	804.5	2,615	1,610.9
รถจักรยาน (พันหน่วย)	1,650.4	3,445	2,883.8
รถจักรยานยนต์ (พันหน่วย)	104.4	225	244.5
นาฬิกาพกและนาฬิกาตั้ง (พันหน่วย)	10,486	22,000	19,705
วิทยุและโทรทัศน์ (พันหน่วย)	1,331.9	4,527	4,024.6
ตู้เย็นใช้ในบ้าน (พันหน่วย)		330	151.4
เครื่องตกแต่งบ้าน (ล้านรูเบิล)	2,883	6,958	4,911

การลงทุนในการผลิตด้านอุตสาหกรรมของสินค้าเพื่อการบริโภคในปี 1954 ตามแผนกำหนดไว้ 5.85 พันล้านรูเบิล เมื่อเทียบกับเพียง 3.14 พันล้านรูเบิลในปี 1953

เพื่อให้ทันกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น ได้มีการพยายามทุกวิถีทางที่จะเพิ่มผลผลิตเพื่อการบริโภคอย่างทันทีทันใดในปี 1953 การผลิตสินค้าบริโภคได้เพิ่มขึ้นเร็วกว่าการผลิตสินค้าเพื่อการผลิต การลงทุนทั้งหมดได้เพิ่มขึ้นน้อยมากคือเพียง 4% เท่านั้น ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจได้ปรับตัวเองเข้ากับนโยบายใหม่ ในเดือนเมษายน 1954 ได้มีการลดราคาขายปลีกลงอีก อย่างไรก็ตาม การเก็บเกี่ยวที่ล้มเหลวไม่ดีขึ้นในปี 1953 ทำให้ราคาที่ลดลงเกือบส่วนใหญ่จำกัดอยู่แค่สินค้าหัตถกรรม เช่น ผ้าฝ้ายลดลงเกือบ 15% การตัดราคาที่สำคัญอย่างหนึ่งในสินค้าบริโภคมีผลกระทบต่อขนมปังปอนด์ซึ่งมีราคา 1.12 รูเบิล ซึ่งเป็นราคาเพียง 1 ใน 3 ของราคาที่กำหนดในปี 1947 จากอันนี้ได้กระตุ้นความต้องการที่มากเกินไปสำหรับสินค้าทุกชนิดไปอีกนาน

แผนที่ให้มีการเพิ่มสินค้าบริโภคนั้นเป็นการทะเยอทะยานเกินไป และได้ถูกยกเลิกไปอย่างรวดเร็วภายหลังที่มาเลนกอฟถูกบังคับให้ลาออกจากตำแหน่ง

การปฏิรูปที่มีชื่อเสียงอีกประการหนึ่งคือ ในวันที่ 29 สิงหาคม 1953 ได้ประกาศการกำหนดชั่วโมงการทำงานปกติในทุกสำนักงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้เนื่องจากสถานีชอบทำงานในเวลากลางคืน ทำให้เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องปรับชั่วโมงการทำงานของพวกเขาด้วย มาเลนกอฟจึงได้ยกเลิกการทำงานที่ผิดปกติแบบนั้นเสีย

การเกษตรในระหว่างปี 1953 - 1954

นโยบายด้านการเกษตรได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เพราะก่อนหน้านี้ชาวนาได้รับค่าจ้างน้อยมาก การลงทุนโดยฟาร์มเองไม่เพียงพอทั้งนี้เนื่องมาจากความจริงที่ว่าราคาที่รัฐจ่ายให้ในการส่งมอบผลผลิตนั้นต่ำมาก ภาษีที่เรียกเก็บจากสวนส่วนตัวอย่างหนักไม่ส่งเสริมการผลิตพวกเนื้อ นมและผักที่จำเป็น และมีผลให้ลดการผลิตและเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์ของชาวนา การวางแผนทางการเกษตรไม่สมบูรณ์มีข้อบกพร่องและเป็นราชการเกินไป จำนวนผลผลิตที่ต้องส่งมอบให้แก่รัฐก็ถูกกำหนดและอาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างไม่มิเหตุผลโดยพลการโดยเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านี้ มาตรการที่ใช้แยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) ราคา

เนื่องจากในช่วง 1928 - 1953 มีความแตกต่างอย่างมากระหว่างราคาที่รัฐจ่ายให้สำหรับผลผลิตการเกษตร กับราคาที่รัฐคิดจากผู้บริโภค เพราะราคาสำหรับการส่งมอบโดยบังคับยังคงไม่เปลี่ยนแปลงในช่วงดังกล่าว ในขณะที่ราคาขายปลีกสินค้าบริโภคได้เพิ่มขึ้นประมาณ 8 เท่าในช่วงเดียวกัน และราคาสำหรับการส่งมอบโดยบังคับนับได้เพียง 5 - 20% ของราคาซึ่งผู้บริโภคจ่ายในตลาดเสรี ดังนั้นราคาผลผลิตสินค้าเกษตรก่อนปี 1953 จึงต่ำมากไม่คุ้มทุน สภาพการณ์เช่นนี้ไม่ช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของนารวม หลังปี 1953 โควต้าส่งมอบได้ลดลงในสินค้าหลายชนิด และราคาผลผลิตบางชนิดได้สูงขึ้น นั่นคือ รัฐบาลได้เพิ่มราคาผลผลิตที่ต้องส่งมอบโดยบังคับและราคาสำหรับผลผลิตที่ส่งมอบให้เกินกว่าโควต้าที่กำหนดสำหรับข้าว มันฝรั่ง และผัก เนื้อ ผลิตภัณฑ์นมเนย เมล็ดทานตะวันอย่างมาก และได้เพิ่มราคาแต่ต่ำกว่าสำหรับไข่และราคาตามสัญญาหรือราคาเหมา (contract prices) สำหรับป่านโป ในเวลาเดียวกันจำนวนโควต้าที่ต้องส่งมอบได้ลดลงในหลายกรณี ดังนั้นการขายให้แก่รัฐในสัดส่วนที่มากกว่าได้ขายในราคา over quota delivery prices ที่สูงกว่า ตลอดปี 1954 ราคาโดยเฉลี่ยที่รัฐจ่ายสำหรับผลผลิตเป็นดังนี้⁸

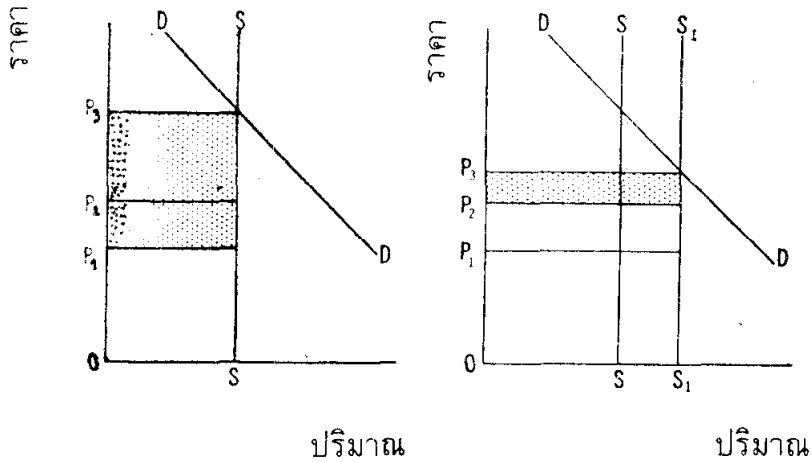
(1952 เท่ากับ 100)	1954
ธัญญาหารทุกชนิด (โดยเฉลี่ย)	739
ไยป่านโป	165
เมล็ดทานตะวัน	626
มันฝรั่ง	369
เนื้อทุกชนิด (โดยเฉลี่ย)	579
ผลผลิตนมเนย (โดยเฉลี่ย)	289
ฝ้ายดิบ	102

ผลทำให้รายรับสุทธิของนารวมเพิ่มขึ้น และที่น่าสังเกตคือฝ้ายไม่ได้ประโยชน์จากราคาที่สูงขึ้น เนื่องจากน้ำหนักของฝ้ายในการส่งมอบทั้งหมดหนักมาก ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมราคาโดยเฉลี่ยที่รัฐจ่ายสำหรับผลผลิตที่ส่งมอบทุกชนิดในปี 1954 สูงกว่าราคาปี 1952 เพียง 2 เท่าเท่านั้น

ราคาเหล่านี้บ้างก็ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขในปี 1955 - 1956 โดยเฉลี่ยแล้วได้ลดลงบ้างสำหรับพวกข้าว ที่เพิ่มขึ้นอย่างมากคือ มันฝรั่ง ผัก หัวบีตที่ทำน้ำตาล ราคาที่จ่ายให้โดยเฉลี่ยสำหรับการส่งมอบผลผลิตทุกอย่างทั้งหมดได้เพิ่มขึ้นจาก 207 ในปี 1954 (1952 เท่ากับ 100) เป็น 251 ในปี 1956

ในปี 1958 ราคาใหม่ที่กำหนดเป็นราคาโดยประมาณคือต้นทุนเฉลี่ย (average cost) บวกค่าใช้จ่ายในการจัดจำหน่ายจำนวนหนึ่ง (small mark-up ปกติคำนวณจากส่วนต่างระหว่างต้นทุนการผลิต (หรือราคาซื้อ) กับราคาขาย) ราคาใหม่คงที่ภายใต้สภาพการเก็บเกี่ยวปกติ แต่ในเวลาเดียวกันก็เปลี่ยนแปลงได้ โดยคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงผลผลิต ค่าใช้จ่ายในการผลิตและความต้องการของนารวมสำหรับความก้าวหน้าในอนาคต อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากปฏิรูปราคาส่งมอบส่วนใหญ่แม้สูงกว่าเดิม แต่ก็ยังคงแตกต่างจากราคาที่จ่ายในตลาดเสรี ดังเช่น ในปี 1953 - 54 ราคาส่งมอบโดยบังคับสำหรับมันฝรั่งคือ 10 รูเบิลต่อ 100 ก.ก. เมื่อเทียบกับ 194 รูเบิลต่อ 100 ก.ก. ในตลาดเสรีที่มอสโคว์ ราคาที่กำหนดในปี 1958 ได้เพิ่มเป็น 40 รูเบิลต่อ 100 ก.ก. (เมื่อเทียบกับราคาในตลาดเสรี 118 รูเบิลต่อ 100 ก.ก. ในปี 1957) สำหรับนม ราคาส่งมอบโดยบังคับสำหรับปี 1953 - 54 เป็น 55 รูเบิล ต่อ 100 ก.ก. เทียบกับราคาในตลาดเสรี 394 ราคาใหม่ปี 1958 คือ 115 (เทียบกับราคาในตลาดเสรี 307 รูเบิลในปี 1957) สำหรับไข่ ราคาโดยบังคับปี 1953 - 54 คือ 20 รูเบิลต่อ 100 ก.ก. ราคาตลาดเสรี 239 ราคาใหม่ 60 (เทียบกับราคาในตลาดเสรี 226 รูเบิล ในปี 1957) แต่อย่างไรก็ตามสุดท้ายความแตกต่างก็แคบเข้า¹⁹

การเพิ่มขึ้นในราคาส่งมอบมีผลทำให้รายได้ของฟาร์มสูงขึ้นด้วย ฉะนั้นถ้ารัฐต้องการแก้ปัญหาความยากจนของนารวม อาจทำได้โดยการเพิ่มราคาที่จ่ายให้แก่ชาวนาและลดภาษีทางอ้อมด้วย พิจารณาจากกราฟ

ภาพ การเปลี่ยนแปลงราคาและการเพิ่มขึ้นในรายได้อันของฟาร์ม

- SS คือ เส้นอุปทาน DD คือเส้นอุปสงค์
- P_1 คือ ราคาส่งมอบโดยบังคับ
- P_3 คือ ราคาที่คิดจากผู้บริโภคในเมือง

รัฐบาลสามารถลดความแตกต่างซึ่งแสดงโดยพื้นที่แรเงา และเพิ่มราคาส่งมอบโดยบังคับเป็น P_2 ผลก็คือรายรับของนารวมจะเพิ่มขึ้น ในขณะที่ความแตกต่างระหว่างราคาที่จ่ายให้แก่ชาวนา และราคาที่คิดจากผู้บริโภคก็ยังคงอยู่ ยิ่งกว่านั้นถ้ารัฐบาลลดราคาปุ๋ย เครื่องจักร เชื้อเพลิงลง เป็นต้น อันนี้จะเอื้ออำนวยให้มีการเพิ่มขึ้นในผลผลิตของฟาร์ม คือเพิ่มจาก OS เป็น OS_1 ดังนั้น ภายใต้สถานการณ์ปกติรายรับทั้งหมดของฟาร์มยิ่งเพิ่มสูงขึ้น

(2) ความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ ต่อนารวม

รัฐเป็นผู้จ่ายค่าขนส่งทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดที่เกี่ยวกับการส่งมอบผลผลิตให้แก่จุดที่รวบรวม (collecting points) และได้กำหนดค่าบริการด้านตลาดลดลง นอกจากนี้ยังได้ยกเลิกหนี้สินในอดีตทั้งในรูปแบบเงินสดหรือผลผลิตของนารวมที่มีต่อรัฐอีกด้วย และค่าบริการที่นารวมต้องจ่ายให้แก่งานของ MTS ก็ขึ้นอยู่กับจำนวนที่แน่นอนซึ่งแตกต่างกันในแต่ละเขต และต่อมาไม่นานก็ขึ้นอยู่กับจำนวนร้อยละของการเก็บเกี่ยว โดยกฤษฎีกาวันที่ 25 สิงหาคม 1953 นารวมก็ได้รับการจากระบบการจ่ายกระแสไฟฟ้าของรัฐมากขึ้น

(3) นโยบายใหม่ต่อสวนส่วนตัว

รัฐได้ดำเนินการลดภาษีลงอย่างมากรวมทั้งการแก้ไขฐานภาษีอีกด้วย ดังนั้น รายรับจากภาษีในปี 1954 จึงต่ำกว่าระดับปี 1952 ถึง 60% ไม่มีการเรียกเก็บภาษีจากรายได้ ตามความนึกคิด (theoretical income) ซึ่งเป็นผลมาจากการเป็นเจ้าของปศุสัตว์หรือการเพาะปลูก โดยเฉพาะธัญพืชอีกต่อไป แต่ภาษีจะถูกเรียกเก็บจากพื้นที่ของสวนแปลงเล็กซึ่งแตกต่างกันแล้ว แต่เขตและอัตราภาษีก็ต่ำลง ชาวนาได้รับการสนับสนุนให้ถือครองปศุสัตว์และได้รับสัญญาว่าจะมี สิ่งอำนวยความสะดวกในการเลี้ยงปศุสัตว์ที่ดีขึ้น สำหรับครอบครัวชาวนาที่ไม่มีปศุสัตว์ก็เป็น อิสระไม่ต้องส่งมอบเนื้อโดยบังคับเกณฑ์ให้แก่รัฐ และการบังคับให้ส่งมอบผลผลิตทั้งหมดโดย ชาวนาก็ลดลง และเป็นที่น่าพอใจที่ชาวนาจะได้รับประโยชน์เช่นเดียวกับนารวมจากการที่รัฐจ่ายให้ ในราคาที่สูงกว่าเดิม แต่ที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือการมีอิสระที่จะบริโภคผลผลิตของตนเองมากขึ้นหรือส่ง ไปขายในตลาดและค่าธรรมเนียมตลาด (market due) ก็ลดลง

(4) เพิ่มปัจจัยการผลิตและการลงทุน

รัฐได้ทำการเพิ่มการผลิตรถแทรกเตอร์และเครื่องจักรในการทำนาอื่น ๆ อย่าง ขนาดใหญ่ รวมทั้งในด้านปุ๋ยอีกด้วย นอกจากนี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดหาวัสดุก่อสร้าง มากยิ่งขึ้นเพื่อที่จะให้โครงการการลงทุนในนาที่ได้ขยายตัวออกไปประสบความสำเร็จ

(5) วินัยการทำงาน

อำนาจของนารวมในอันที่จะบังคับสมาชิกของนารวมให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ เพิ่มขึ้นขึ้น ทั้งนี้เพื่อที่จะให้มีแรงงานในจำนวนที่เพียงพอหรือจำเป็นสำหรับการผลิตและการ ลงทุนที่สูงขึ้น ในเดือนมีนาคม 1956 หลักเกณฑ์การกำหนดบังคับทำงานขั้นต่ำสำหรับงานของนา รวมที่กำหนดโดยส่วนกลางก็ถูกยกเลิกไปโดยประการทั้งปวง และการจัดการนารวมก็ได้รับ อำนาจในการกำหนดการทำงานขั้นต่ำ (work minima) ที่จำเป็นเพื่อทำให้การผลิตของนารวม สำเร็จสมบูรณ์ตามแผน นอกจากนี้ยังรวมไปถึงอำนาจในการลงโทษหรือการลดเนื้อที่ของสวน แปลงส่วนตัวของชาวนารวมได้อีกด้วย

(6) การวางแผน บุคคลากร และบทบาทของ the MTS

รัฐบาลได้จัดส่งนักการเกษตรที่มีคุณวุฒิ ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญอื่นไปช่วยเหลือ อำนาจงานด้านการเกษตร ให้คำปรึกษาแก่ฝ่ายจัดการนารวม กลุ่มเจ้าหน้าที่ถาวรของ MTS ก็มีจำนวนและคุณวุฒิที่มากและสูงขึ้น นอกจากนี้ลูกจ้างชั่วคราวจำนวนมากซึ่งก่อนนี้ถูกยืมตัวมา ช่วยงานโดยเฉพาะจากนารวมก็ได้มีการจ้างอย่างถาวร ผู้อำนวยการ MTS จำเป็นต้องได้รับ

อำนาจในการให้คำแนะนำต่อนารวมที่เขาให้บริการอยู่และพรรคในเขตชนบทก็ได้รับการจัด
องค์การใหม่ ดังนั้นพรรคจึงใช้อำนาจในการควบคุมอย่างใหญ่หลวงผ่านเลขาธิการโซนของ
MTS และมีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมนารวมที่อยู่ในเขตบริการของ MTS พร้อมด้วยกลุ่มพรรคของ
นารวม ดังนั้นระบบใหม่นี้จึงเข้าแทนที่รองผู้อำนวยการฝ่ายการเมืองของ MTS ในขณะเดียวกัน
กระทรวงเกษตรก็ยังคงทำหน้าที่ในการวางแผนทางการเกษตร ตลอดจนจนถึงการบริหารงาน
เกษตรกรรมของสาธารณรัฐ จังหวัด และเขต

อย่างไรก็ตามการดำเนินการอย่างรวดเร็วทำให้เกิดความยุ่งยากลำบากและมาเลน-
กอฟถูกใจอย่างหนักเมื่อปรากฏว่าโครงการปฏิรูปการเกษตรของเขา ซึ่งได้แก่การผ่อนคลาย
การควบคุม การเร่งรัดผลผลิต เป็นต้นไม่ประสบความสำเร็จ ในปลายปี 1953 นั้นเองการเก็บเกี่ยวตก
ต่ำลง ดังนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นต้องดำเนินมาตรการควบคุมมากขึ้น ในปี 1954 เพื่อแก้ปัญหาอันยิ่ง
ใหญ่ของการผลิตข้าว พรรคจึงได้ตัดสินใจประกาศเพิ่มพื้นที่การทำนาขึ้นอีกถึง 30 ล้านเฮคตาร์
ในระหว่าง 2 ปีต่อมาก็ได้เพิ่มขึ้นมากกว่า 35 ล้านเฮคตาร์ ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ไม่เคย
เพาะปลูกมาก่อน (Virgin and fallow land) คืออยู่ในเขตคาซัคสถาน ไชบีเรีย คอเคซัสภาคเหนือ
และอูราลส์ โครงการ Virgin land นี้ได้รับการสนับสนุนโดยการโฆษณาชวนเชื่ออย่างขนานใหญ่
ยูวชนคอมมิวนิสต์ (Komsomol) และอาสาสมัครได้ถูกชักชวนให้ทำงานในโครงการนี้ บุคคลเหล่านี้
กว่า 350,000 คนได้ช่วยกันทำงานจนถึงฤดูร้อนปี 1954 รถแทรกเตอร์กว่า 200,000 คันถูกนำมาใช้
ในโครงการใหม่นี้เช่นกัน การเกษตรโดยส่วนรวมได้รับการปรับปรุงมาตรฐานทางเทคนิค
สถานีเครื่องจักรกลและแทรกเตอร์ถูกยกเล็กและแทนที่โดย Repair Technical Station ซึ่งนารวมแต่ละ
แห่งได้เป็นเจ้าของเครื่องมือเครื่องจักรและรับผิดชอบเอง Material incentives เพิ่มขึ้น นอกจาก
นั้น รัฐบาลยังใช้วิธีการกำหนดความสามัคภกันารวมแต่ละคนที่เป็นผู้ชายต้องทำงานให้แก่รัฐปีละ
300 วัน เป็นอย่างน้อยและ 200 วันสำหรับคนงานหญิง การใช้มาตรการดังกล่าวทำให้ราคาอาหาร
ได้สูงขึ้นจนกลุ่มคนทุ้นที่จำเป็นได้ และระหว่างปี 1953 - 1958 การผลิตข้าวได้เพิ่มขึ้นมากกว่า
70% แต่ผลผลิตนมเนยไม่ประสบความสำเร็จตามอัตราที่คาดไว้ แต่โดยส่วนรวมแล้วมาเลนกอฟ
ก็ประสบความสำเร็จในการปฏิรูปร่างทางเศรษฐกิจ ดังนั้นเขาจึงถูกบีบบังคับให้ลาออกจาก
ตำแหน่งไปในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 1955